

УДК 343.81(477)

В.Я. КОНОПЕЛЬСЬКИЙ, канд. політ. наук, доц., Одеський державний університет внутрішніх справ

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ

Ключові слова: диференціація, індивідуалізація, виконання покарання, позбавлення волі, установа виконання покарань, засуджений, персонал Державної кримінально-виконавчої служби України

Як свідчить практика, не дивлячись на диференційований та індивідуальний підхід до виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк, в установах виконання покарань (далі – УВП) щорічно мають місце як рецидивні прояви злочинної діяльності засуджених, так і інші негативні явища, що пов'язані з відбуванням ними зазначеного покарання (вживання наркотичних та інших психотропних речовин; зберігання грошей; виготовлення колюче-ріжучих предметів; вчинення дисциплінарних проступків та ін.).

Як свідчить практика, однією з обставин, що обумовлює такий стан в УВП, є неналежне дотримання персоналом Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України визначеного в ст.5 Кримінально-виконавчого кодексу (КВК) України принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань та недостатнє розуміння суб'єктами правозастосування його змісту, а також ролі та місця в механізмі кримінальної відповідальності.

З огляду цього, вибрана тема цієї статті є досить актуальною та такою, що має теоретико-прикладне значення.

Вивчення наукових праць з означеної проблематики показало, що над її вирішенням працюють такі науковці, як Г.А. Аванесов, І.Г. Богатирьов, Т.А. Денисова, О.М. Дзужа, І.І. Карпец, М.П. Мелентьев, В.О. Меркуло-

ва, О.О. Наташев, О.Л. Ременсон, А.Х. Степанюк, М.О. Стручков, Ю.М. Ткачевський, В.М. Трубников, Б.С. Утевський, І.В. Шмаров та ін. Крім цього, досить ґрунтовно у цьому напрямку працює М.С. Пузирьов, який у 2012 р. захистив дисертацію та здобув науковий ступінь кандидата юридичних наук за темою «Диференціація та індивідуалізація виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк» [1].

Проте, досі ні в Україні, ні за кордоном не розроблено концептуальних засад щодо правильного та ефективного застосування принципу диференціації та індивідуалізації покарань, що й виступило додатковим аргументом при виборі теми цієї статті.

Звичайно, що для того, щоб вирішувати будь-які теоретико-прикладні завдання, слід детально з'ясувати їх соціальну сутність, роль та місце у регулюванні суспільних відносин. Враховуючи зазначене, однією із задач даного дослідження й було визначено питання щодо змісту та прикладних засад понять «диференціація» та «індивідуалізація» виконання покарань у виді позбавлення волі. При цьому, у першу чергу, мова ведеться про зміст одноїменного принципу, що застосовується у кримінальному та кримінально-виконавчому законодавстві України.

У теорії держави і права [2, с.123] термін «принцип» традиційно використовується в етимологічному значенні (від лат. *princĭpium* – первісне, визначальне, те, від чого виходить усе інше) [3, с.466] як основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку та ін.; засада [4, с.504].

Більш предметно в юридичній літературі під принципами права розуміють об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які ставляться до учасників суспільних відносин з метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів [5, с.221].

Залежно від сфери дії принципів у межах системи права вони поділяються на загальні, міжгалузеві, а також на принципи підгалузеві та інститутів права [2, с.124]. Ці принципи притаманні відповідно праву в цілому, декі-

льком галузям права, окремим галузям, підгалузям або інститутам права.

Особлива значущість певних принципів для права дає можливість виокремити основоположні принципи права, тобто ті, що лежать в його основі, утворюють його фундамент («стрижень правової матерії» [5, с.221]). Як з цього приводу зробив висновок С.П. Погребняк, основоположні принципи права – це найбільш важливі, фундаментальні принципи, на яких ґрунтується право як загальнообов’язковий соціальний регулятор [2, с.125].

На підставі цих принципів формуються норми, інститути та галузі права, приймаються нормативні та індивідуальні правові акти, здійснюється весь процес правового регулювання. До основоположних принципів права відносяться наступні:

1. *Принцип справедливості*, який в теорії права розглядається у трьох аспектах: а) формальному (до однакового слід ставитись однаково); б) змістовному (втілюється в такому загальному принципі, як пропорційність); в) процедурному (вимагає додержання процедурних правил, спрямованих на забезпечення справедливості результату, незалежно від інших обставин) [2, с.125–126]. Як у зв’язку з цим зазначено у п.1 рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 р. № 15-рп/2004 (у справі про призначення судом більш м’якого покарання), справедливість – одна з основних засад права; вона є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права.

2. *Принцип рівності* (як обов’язкова вимога, що ставиться до будь-якої правової системи), який означає рівність усіх перед законом, а також рівність прав та обов’язків, незалежно від національної, релігійної та іншої належності, службового та іншого становища, рівну відповідальність перед законом, рівний захист у суді [5, с.224]. Як з цього приводу зазначено в ст.24 Конституції України, громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

3. *Принцип свободи*, безпосереднім виразом якої в усіх її багатоманітних життєвих виявах є права людини. При цьому зазначе-

ний принцип зумовлює такі вимоги, що мають бути втілені в праві (дозволено все, що не заборонено законом; права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними та ін.) [2, с.127].

4. *Принцип гуманізму*, який вимагає визнання людини найвищою соціальною цінністю та розкриває одну з найважливіших ціннісних характеристик права, домінування у формуванні та функціонуванні правової системи природних невідчужуваних прав людини (на життя, здоров’я та ін.) [5, с.224–225].

В науці виділяють також й загальні принципи права, тобто ті, що притаманні праву в цілому, діють у всіх галузях та інститутах права [2, с.128–131]. До таких принципів вчені відносять:

а) *принцип правової визначеності*, основу якого утворює концепція передбачуваності, згідно з якою суб’єкта права має бути забезпечена можливість планувати свої дії із впевненістю, що вони знають про правові наслідки своїх дій;

б) *принцип пропорційності* (розмірності), який ґрунтується на ідеї справедливості і розглядається як елемент принципу верховенства права. Як з цього приводу, зокрема, зазначено в п.2 постанови Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 р. № 9 «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя», оскільки Конституція України, як зазначено в її ст.8, має найвищу юридичну силу, а її норми є нормами прямої дії, суди при розгляді конкретних справ мають оцінювати зміст будь-якого закону чи іншого нормативно-правового акта з точки зору його відповідності Конституції і в усіх необхідних випадках застосовувати Конституцію як акт прямої дії;

в) *принцип добросовісності*, зміст якого полягає у необхідності сумлінної і чесної поведінки суб’єктів при виконанні ними своїх юридичних обов’язків і здійсненні своїх суб’єктивних прав [2, с.130]. Як у зв’язку з цим зауважив Конституційний Суд України (п.2 рішення від 01.12.2004 р. № 18-рп/2004 у справі про охоронюваний законом інтерес), добросовісність є однією із загальноправових засад;

г) *принцип розумності*, який встановлює необхідність обґрунтованості та послідовнос-

ті поведінки суб'єктів права, а також розсудливості їх дій [6].

Поряд з цим варто зазначити, що в теорії права (О.Ф. Скакун) до загальних принципів відносяться, (при цьому не виділяються їх як основні), ті, що С.П. Погребняк відніс до основоположних принципів права [2, с.125–127], включаючи до їх переліку принципи демократизму (право та законодавство виражають волю народу) та законності, а також принцип правової презумпції та аксіоми [5, с.224–225].

Крім основоположних і загальних принципів в системі права існують також міжгалузеві (принципи, що притаманні декільком галузям права, визначають їх характер та напрями подальшого розвитку) та галузеві (принципи, що притаманні певній галузі права, визначають їх характер напрями подальшого розвитку) принципи права [2, с.131].

У наукових джерелах мова ведеться й про принципи політики, яка, як правильно зауважив П.С. Дагель, багато в чому втілюється в життя саме через принципи, які закріплюються в праві [7, с.31]. Проте, без сумніву, перш ніж об'єктивізуватися ззовні у формі закону, відповідні підходи до вдосконалення методу кримінально-правової охорони повинні оформитися як політичні установки й вимоги.

Науковці розробляють також проблеми, що стосуються принципів юридичного процесу (процесу правотворчості та правозастосування); принципів перспективного правового прогнозування; принципів структури права тощо [8, с.880–891].

Крім цього, серед вчених ведуться постійні дискусії щодо співвідношення принципів правової політики, права та законодавства, у тому числі у сфері боротьби із злочинністю.

Всі вище зазначені та інші підходи, що сформувались на сьогодні в теорії права, й склали методологічне підґрунтя для розробки питання щодо змісту та прикладних засад понять «диференціація» та «індивідуалізація» виконання покарання у виді позбавлення волі в Україні. Втім, як правильно зробив висновок І.Г. Богатирьов, розгляд проблем принципів у кримінально-виконавчому праві має певну складність, бо серед фахівців і дотепер немає єдиної думки про те, чи йде мова про

принципи кримінально-виконавчого права (політики держави у сфері виконання покарань), кримінально-виконавчого законодавства чи діяльності кримінально-виконавчих установ та інших органів держави, що виконують кримінальні покарання [9, с.148–149]. Так, А.Х. Степанюк переконаний, що є відмінності між принципами кримінально-виконавчого законодавства, визначеними в ст.5 КВК України, та принципами кримінально-виконавчого права як галузі права, де перші по переліку є більш широкими, ніж другі [10, с.9].

У цілому погоджуючись з такою позицією, все-таки варто зауважити, що первинними завжди є принципи галузі права, а вторинними – законодавства. Як з цього приводу зробив висновок С.П. Погребняк, принципи права відіграють важливу роль у процесі правового регулювання – під час як нормотворчої діяльності, так і застосування права. При цьому їх вплив полягає, зокрема, на процес нормотворчості у тому, що вони висувають вимоги до цього виду діяльності, яка має відповідати певним базовим засадам (наприклад, принципам справедливості, гуманізму, правової визначеності, добросовісності, розумності) [2, с.131].

З цього випливає, що по переліку кількість принципів права має бути ширшою, ніж принципів галузі права. Лише в ідеалі (в умовах побудови правової держави принципи права мають стовідсотково бути відображеними у законодавстві. Як у зв'язку з цим зауважила О.Ф. Скакун, право і закон – не одне й теж. Проте було б неправильним протиставляти їх одне одному, вважати, що юридичні норми можуть існувати без вираження їх у законі та інших санкціонованих державою формах, говорити про їх несумісність або про те, що право взагалі незалежне від держави. Право завжди має форму вираження: основною з цих форм є закон [5, с.230–231].

Таку ж позицію займає В.К. Гришук, який резюмуючи роль принципів соціальної відповідальності людини, переконаний, що весь механізм реалізації цієї відповідальності лише тоді є справедливим, коли не порушуються загальновизнані моральні засади, природні права і свободи людини, а її наслідком є зміцнення унормованості суспільних відносин,

забезпечення їхнього прогресивного розвитку, удосконалення самої людини як соціальної істоти [11, с.148].

О.О. Книженко, говорячи про правила побудови кримінально-правових санкцій, зауважила, що їх можна виробити лише на підставі принципів кримінального права, які конкретизуються (акумулюються) в принципах конструювання санкцій. При цьому зазначені принципи повинні відповідати таким вимогам: 1) бути основоположною і загальнообов'язковою ідеєю як для законодавця, так і для право застосовника; 2) відобразити сутність санкцій, їх цілі; 3) становити основу формування всіх кримінально-правових норм щодо встановлення санкцій; 4) не суперечити загально правовим і галузевим принципам.

Поряд з цим, відмінність між ними полягає в тому, що принципи встановлення кримінально-правових санкцій стосуються як форми, так і змісту останніх, тоді як правила їх встановлення стосуються лише форми санкцій [12, с.177–178].

Аналогічні дискусії тривають серед науковців і щодо співвідношення принципів політики, права та правового регулювання. Так, П.Л. Фріс вважає, що проблема та одночасно завдання у цьому напрямку полягає в тому, щоб розмежувати зазначені групи принципів, знайти критерії їх поділу, розкрити їх зміст, сформулювати керівні засади реалізації тощо. Не менш важливими у цьому контексті є й питання про співвідношення принципів одноїменної галузі права [13, с.79].

О.В. Наден, даючи оцінку принципам кримінально-правової політики, кримінального права та кримінально-правового регулювання, також відстоює позицію, що застосування засобів кримінально-правового регулювання повинно співвідноситись із цілями, які стоять перед кримінальним правом, відповідати їм [14, с.88].

О.П. Рябчинська, підтримуючи таку позицію, переконана, що, зокрема, принципи формування системи покарань є похідними від загальних та спеціально-правових принципів кримінального права, принципів кримінально-правового регулювання, принципів кримінально-правової політики, вони не можуть

ототожнюватись з ними, проте повинні органічно пов'язуватись з останніми та не суперечити їм [15, с.290].

Н.В. Береза, проаналізувавши роль і місце принципу верховенства права та його співвідношення з однойменним принципом кримінально-правової політики, прийшла до висновку, що це є проблема складна і важлива. Її вирішення потрібно починати із дослідження правових цінностей і принципів в контексті основоположних засад розвитку кримінального права України [16, с.232].

У свою чергу, В.В. Мальцев вважає, що принципи політики є другорядними, зміст яких при цьому полягає в тому, щоб точніше і повніше відобразити зміст принципів права в законодавстві [17, с.275].

У зазначеному співвідношенні, як вірно зазначила В.В. Кондратішина, первинною, без сумніву, завжди є політика, яка визначає зміст, напрямки, методи конкретного інструментарію, включаючи право, за допомогою якого реалізується політика та досягаються її цілі [18, с.71–72]. Як з цього приводу зробив висновок П.Л. Фріс, не політика у своєму русі йде за правом, пристосовується до його логіки й системи, а, навпаки, право розвивається в напрямі вироблених політичних настанов, в реалізації яких воно покликане брати участь [19, с.11].

До не менш важливого висновку у цьому контексті прийшов В.І. Борисов, який зауважив, що всі види політики у сфері боротьби із злочинністю (кримінально-правова, кримінально-процесуальна, кримінально-виконавча та кримінологічна політика) не рівнозначні за своїм впливом і місцем у боротьбі зі злочинністю порівняно з напрямом кримінально-правовим. Останній, як один зі складників правової політики держави у сфері боротьби зі злочинністю, водночас є її системоутворюючим елементом, а тому посідає домінуюче місце серед інших її напрямків [20, с.306].

Зазначена «формула» у повній мірі відноситься й до співвідношення принципів цих галузей права, у якій принципи політики носять загальний характер (є базовими), принципи права є особливими (відображають особливості певних галузей права), а принципи

законодавства – одиничними, тобто такими, що витікають із змісту перших і других.

Такий підхід стосується й принципів кримінально-виконавчої політики з їх аналогами, відображеними у кримінально-виконавчому праві та кримінально-виконавчому законодавстві [21, с.33]. Поряд з цим варто зазначити, що дотепер у кримінально-виконавчій науці серед вчених не має єдності щодо їх співвідношення.

Основу даної дискусії у свій час заклав О.О. Наташев, який був переконаний, що принципи виправно-трудового права (так називалась галузь права у сфері виконання покарань) – це керівні ідеї, основні вимоги виправно-трудової політики, втілені в нормах виправно-трудового права [22, с.25].

І.А. Сперанський також визначав принципи права як керівні, основні ідеї, що відображають принципи виправно-трудової політики [23, с.15].

М.О. Стручков спочатку вважав, що норми встановлюють принципи діяльності виправно-трудових установ, а в подальшому став ототожнювати принципи права з принципами політики [24, с.80].

А.В. Барков ще більш складніше підійшов до вирішення даної проблематики, а саме: під принципами виправно-трудового права він запропонував розуміти керівні ідеї, що трансформуються в принципи діяльності органів держави, які виконують покарання [25, с.10].

У цілому таку ж позицію зайняв В.О. Уткін, який вважає, що принципами кримінально-виконавчого права є вихідні положення, що одночасно виступають і як принципи кримінально-виконавчої політики, і як принципи діяльності кримінально-виконавчої системи [26, с.56–57].

І.В. Шмаров лише у загальних рисах підійшов до змісту даного питання, зазначивши лише про те, що при визначенні принципів кримінально-виконавчого законодавства необхідно керуватися тим, що в загальній теорії права принципи розглядаються як основні ідеї права, керівні положення правової системи [27, с.16].

М.П. Мелентьев був переконаний, що принципи кримінально-виконавчого законо-

давства – це вихідні керівні положення, ідеї, що відображають загальну спрямованість і найбільш істотні риси політики держави у сфері виконання покарань [28, с.37].

А.І. Зубков ніякої різниці між принципами кримінально-виконавчого права та кримінально-виконавчого законодавства не бачить [29, с.14].

А.І. Степанюк у своїй докторській дисертації (2002 р.) зазначив, що під принципами кримінально-виконавчого права варто розуміти об'єктивно обумовлені процеси виконання покарання, вихідні положення, основні керівні засади, що прогнозують і характеризують екзекутивну діяльність. Закріплення в нормах кримінально-виконавчого законодавства принципів кримінально-виконавчого права є у той же час і закріпленням принципів екзекутивної діяльності органів і установ виконання покарань. І навпаки, принципи діяльності органів і установ виконання покарань можуть придбати властивості принципів права тільки після закріплення їх нормами кримінально-виконавчого законодавства. У подальших своїх роботах свою позицію він дещо змінив, надавши перевагу у співвідношенні принципів права і законодавства останнім [30, с.8–9].

Таким чином, якщо виходити лише з вищевикладених у науці позицій, то слід визнати, що серед учених досі немає єдиної думки про співвідношення принципів кримінально-виконавчої політики, права, законодавства та діяльності органів і установ виконання покарань, що було враховано при з'ясуванні змісту та прикладних засад принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань.

Як видається, у зазначеній ситуації, як вірно зробили висновок ряд науковців (О.Г. Колб, В.П. Захаров, З.В. Журавська та ін.) [21, с.34–35], об'єднуючим для усіх видів принципів, мова про які велась вище, має стати такий критерій, який витікає із змісту теоретичного положення про те, що роль принципів у формуванні кримінально-виконавчого законодавства зумовлена наявністю у них ідеальних уявлень про реальну мету кримінально-виконавчої діяльності та про результат зусиль адміністрації органів і установ виконання покарань. При такому підході, як правильно зауважив

А.Х. Степанюк, принципи кримінально-виконавчого законодавства є виразом головного, основного в даному акті, вони відображають стратегічну тенденцію його розвитку, показуючи на що воно зорієнтовано [31, с.21].

ЛІТЕРАТУРА

1. Пузирьов М. С. Диференціація та індивідуалізація виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / М. С. Пузирьов ; НАВС. – К., 2012. – 20 с.

2. Теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2014. – 368 с.

3. Булько А. Н. Большой словарь иностранных слов 35 тысяч слов / Булько А. Н. – Изд. 3-е, испр., перераб. – М. : Мартин, 2010. – 704 с.

4. Великий тлумачний словник української мови / упоряд. Т. В. Ковальова. – Х. : Фоліо, 2005. – 767 с.

5. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. / Скакун О. Ф. ; пер. з рос. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.

6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Пріма-Сервіс» ЛТД щодо офіційного тлумачення положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України та за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, а також частини восьмої статті 81-1 Господарського процесуального кодексу України (справа про фіксування судового процесу технічними засобами) : від 18.12.2011 р., № 16-рп/2011 // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v016p710-11>.

7. Дагель П. С. Уголовная политика: управление борьбой с преступностью / Да-

гель П. С. // Проблемы социологии уголовного права. – М., 1984. – С. 37–43.

8. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред.: Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К. : Видав. дім «Ін Юре», 2003– . – Т. 1: Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – 2003. – 1231 с.

9. Кримінально-виконавче право України : підруч. / [О. М. Джужа, І. Г. Богатирьов, О. Г. Колб та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі. – К. : Атіка, 2010. – 752 с.

10. Кримінально-виконавче право України : підручник / [В. В. Голіна, А. Х. Степанюк, О. В. Лисодєд та ін.] ; за ред. В. В. Голіни і А. Х. Степанюка. – Х. : Право, 2011. – 328 с.

11. Грищук В. К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини : монографія / Грищук В. К. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Хмельницький : Хмельницьк. ун-т управління та права, 2013. – 768 с.

12. Книженко О. О. Теоретичні засади встановлення санкцій у кримінальному праві : монографія / О. О. Книженко. – Х. : Акта, 2013. – 384 с.

13. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.08 / Фріс П. Л. ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2006. – 418 с.

14. Наден О. В. Теоретичні основи кримінально-правового регулювання в Україні : монографія / О. В. Наден. – Х. : Право, 2012. – 272 с.

15. Рябчинська О. П. Система покарань в Україні: поняття, значення та принципи побудови: монографія / Олена Павлівна Рябчинська. – Запоріжжя : Акцент Інвест-трейд, 2013. – 448 с.

16. Верховенство права: традиція доктрини і потенціал практики : монографія / М. Г. Патеї-Братасюк, В. Д. Гвоздецький, О. Г. Мурашин та ін. ; за заг. ред. М. Г. Патеї-Братасюк. – К. : Вид-во Європейськ. ун-ту, 2010. – 536 с.

17. Мальцев В. В. Принципы уголовного права и их реализация в правоприменительной деятельности / Мальцев В. В. – СПб. : Наука, 2004. – 692 с.

18. Кондратішина В. В. Кримінально-виконавча політика України: формування та

- реалізація: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / В. В. Кондратішина ; Львівськ. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2009. – 275 с.
19. Фріс П. Л. Нарис історії кримінально-виконавчої політики України : монографія / за заг. ред. М. В. Костицького. – К. : Атіка, 2005. – 124 с.
20. Борисов В. І. Державна політика у сфері боротьби зі злочинністю та її напрями / В. І. Борисов // Проблеми законності. – 2009. – Вип. 100. – С. 305–312.
21. Сучасна кримінально-виконавча політика України : моногр. / Колб О. Г., Захаров В. П., Кондратішина В. В. та ін. ; за заг. ред. О. Г. Колба. – 2-ге вид. випр. і переробл. – Луцьк : ПП В. П. Іванюк, 2008. – 210 с.
22. Наташев А. А., Стручков Н. А. Основы теории исправительно-трудового права. – М.: Юрид. лит., 1967. – 191 с.
23. Советское исправительно-трудовое право / под ред. Н. А. Стручкова. – М. : Юрид. лит., 1977. – 352 с.
24. Стручков Н. А. Курс советского исправительно-трудового права. Проблемы общей части / Стручков Н. А. – М. : Юрид. лит., 1984. – 204 с.
25. Исправительно-трудовое право БССР : учеб. пособие / под. ред. И. С. Тшикевича, В. А. Шкурко. – Мн. : Просвещение, 1987. – 301 с.
26. Уткин В. А. Курс лекцій по уголовно-исполнительному праву. Общая часть / Уткин В. А. – Томск : Орбита, 1995. – 94 с.
27. Уголовно-исполнительное право : учебник / отв. ред. И. В. Шмаров. – М. : Юрид. лит., 1997. – 800 с.
28. Комментарий к Уголовно-исполнительному кодексу Российской Федерации и Минимальным правилам обращения с заключенными / под общ. ред. В. М. Мищенко. – М. : Юрид. лит., 1997. – 800 с.
29. Уголовно-исполнительное право России: теория, законодательство, международные стандарты, отечественная практика конца XIX – начала XXI века : учеб. для вузов / под ред. А. И. Зубкова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Норма, 2005. – 720 с.
30. Кримінально-виконавче право : підруч. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. А. Х. Степанюка. – Х. : Право, 2006. – 256 с.
31. Науково-практичний коментар Кримінально-виконавчого кодексу України / [А. П. Гель, О. Г. Колб, В. О. Корчинський та ін.] ; за заг. ред. А. Х. Степанюка. – К. : Юриком Інтер, 2008. – 496 с.

Конопельський В. Я. Соціально-правова природа диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі в Україні / В. Я. Конопельський // Форум права. – 2014. – № 1. – С. 264–270 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_1_47.pdf

Здійснений аналіз змісту такого принципу кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань, як диференціація та індивідуалізація покарань, а також визначена його соціально-правова природа, роль і місце в механізмі виконання кримінальних покарань в Україні.

Конопельский В.Я. Социально-правовая природа дифференциации и индивидуализации исполнения наказания в виде лишения свободы в Украине

Осуществлен анализ содержания такого принципа уголовно-исполнительного законодательства, исполнения и отбывания наказания, как дифференциация и индивидуализация наказаний, а также определена его социально-правовая природа, роль и место в механизме исполнения уголовных наказаний в Украине.

Konopelskiy V.Ja. Socio-Legal Nature of Differentiation and Individualization of the Penalty of Imprisonment In Ukraine

The content of the principle of penal law and penal execution as differentiation and individualization of punishment, and determined its Socio-legal nature, place and role in the mechanism of execution of criminal penalties in Ukraine made analysis